

Jumal ja luuletaja ei astu baari

Mikk Tšaškin. Ringjas. Luulet 2023–2024. Tallinn: Tuum, 2025. 96 lk.

Mikk Tšaškin. Io. Tartu: Vabamõtleja, 2026. 64 lk.

Mikk Tšaškinist on kujunemas äärmiselt produktiivne luuletaja. Tema debüütokogu „Paberist linn” (2023) sai võrdlemisi laia retseptiooni (kolm arvustust), kolme aastaga on noor luuletaja jõudnud avaldada nii luuletuse, mis nomineeriti Juhan Liivi luuleauhinna, kui ka kaks uut luulekogu. „Ringjas” on mahukam, „Io” seevastu lühem ja kontseptuaalsem.

Sveta Grigorjeva sedastab, et „Ringjas” on Tšaškini debüütkoguga võrreldes „nii temaatiliselt kui ka stilistiliselt palju terviklikum ja nauditavam lugemine. Rohkem on tunda ka vabaks laskmist „õigest” luule kirjutamisest. [...] Kui debüüdis oli tunda veel püüdliku algaja sündroomi, siis nüüdses kogus on autor juba palju eneseteadlikum.”¹ Siinkirjutaja oli (ja on) vastukaaluks autori debüüdi osas positiivsemalt meeletatud: „Kõrvutades ühe teksti pea epigrammilist stiili ja veidi kerglast sisu teise kujundirohkelt keerulise ideestikuga märkab, et Tšaškini stiil ei ole luuletusest luuletusse kaugeltki ühtne. Sellest hoolimata moodustub kunstiline tervik, eriilmelised luuletused täiendavad üksteist, formeeruvad kokkukõlavaks komplektiks. Tsükleid seovad teatava kaootilisuse taustal kesksed motiivid ühes tajutava, ühtlaselt mängulise registriga –

¹ S. Grigorjeva, Ühe naise harali märkmed eelmise aasta luulest. – Looming 2026, nr 4, lk 521.

„Paberist linna” stiililine dissonants on taotluslik ja nauditav.”² Mõni toona ära märgitud tunnus esineb ka uutes luulekogudes. Pikkade, pea mantralis-manifesteerivate luuletuste ja mõnest värsist koosnevate imelihtsa keskmega tekstide vahele jääb küll Tšaškini luulele omane vormiline nihestatus, ent erinevalt „Iost” ja „Paberist linnast” ei moodustu „Ringjas” luuletuseti erinevate võttestike tõttu sümbioosset tervikut.

„Paberist linna” Tartusse asetatud katastroofikese ning „Io” mitmeti tõlgendatav duaalsus, mida esindab juba *on/off*-nuppu kujutav raamatukaas, pakuvad teostele tugeva raamistiku, ja tänu konkreetsele temaatikale ja kindlale struktuurile on lugejal neisse hõlbus süüvida. Katastroof ning loomise ja looja vastandus on laetud teemad. See väljendub luuletsüklike ülesehituses: sageli religioossed või suuri ambivalentseid mõisteid käsitlevad motiivid sulanduvad, vahetavad luuletusest luuletusse oma kujundlikku väljendust ja koovad nii kõiki teoseid hõlmava tähendusvõrgustiku otsekui väljapeetud pitsi. See on „luuletuste vereside – kui tunnend et mõni luuletus kuulub teisega / kokku olgu see või aastate tegant³ nii panend dialoogi” („Ringjas”, lk 32). Lüüriline mina kuulab „Paberist linnas” „vanemuistest kostuvat maailmalõpu-muusikat”,⁴ mis muutub antropomorfiseeritud maailma lõpuks, kes „on soe ja karvane justkui

² R. A. Kaur, Preapokalüptiline inimhing ja keegi meist kõrgemal veel. – Värske Rõhk 2023, nr 86, lk 105.

³ Täpne tsitaat raamatust – tõenäoliselt on see löömisviga, mitte tahtlik korrektsest grammatikast irdumine.

⁴ M. Tšaškin, Paberist linn. (Värske raamat 33.) Tallinn: SA Kultuurileht, 2023, lk 26.

öö” ja „suleb kätega mu silmad ja sosistab mulle kõrva: / *minust peab olema su järgmine luuletus*” („Io”, lk 39). Lüürilise mina ööd on kurnavad: ta ei saa isegi surra, sest kellegi ülesandeks peab jääma „hoida tuld hoida tuld / keset igavest ööd” („Io”, lk 40). „Paberist linna” luuletuses „vihma eelaimdus” loodab noor lüüriline mina enne sadu koju jõuda. Olustik on halvaendeline, „tuul tõuseb, taevast / sinised pilved liiguvad”, ent hirmu kiuste jääb siiski veel hetk kõiksusse hüütud palveteks: „Palun, et need ei peatuks / me kohal”.⁵ „Ringja” lüüriline lausaja juba teab, et mõni enne on vaid tühi ähvardus: „meenub kappide lõhn ja pilved / nad lubasid meid üle ujutada need pilved / kapid täis sinust jäänud riideid / aga sadu ei tulnud see jäi tulemata” (lk 66). Niisuguseid eri teoste kokkupuutepunkte leidub ohtralt – Tšaškinil on anne üks tunne, mõte või isegi sõna lugematuid kordi nõnda tundlikult algosakesteks lahti võtta, et uuesti kokkupaniduna ei tunne selle algset kuju enam ära.

Autori (kirjandus)tundlikkus ilmneb nii sisulisel kui ka vormilisel tasandil. Tšaškini poeetiline võttestik püsib kolme kogu jooksul võrdlemisi ühtlane (ent mitte täiesti muutumatu!). Läbivalt eelistatakse ü-le y-tähte, read lõpevad siiretega, mis tähendust liialt ei nihesta, suuresti vaba- ja blankvärsilist kulgu katkestavad lihtsad lõppriimid ja rangelt rütmistatud read ning sõnade polüseemia on puändi tekitamise vahend. „Ringjaga” lisandub Tšaškini luulelaadi tugev metapoeetiline tasand: tekstide sees nende võttestiku kommenteerimine, mis mõjub värskest, eriti kui võte hõlmab nii sisulist kui ka vormilist tasandit („ja joome klaase taevani tõstes sest me oleme leidnud ilu / argistes hetkedes – see väärib pausi – väärib neid pause / millega täidame päevad öeldes yksteisele sõnatult”, lk 46). Esikkoguga võrreldes on

täienenud riimikasutus – võttestikku lisandub algriimilisus, mis kohati koos troheilise rütmiga meenutab (taotluslikult) regivärsivormi: „oh seda valetajat / aga sirp on valmis valatud / kirstki kokku taotud” („Io”, lk 25). Tšaškin on kahes viimases raamatus luule vormist ja vormistusest selgelt teadlikum kui debüütkogus. Seega algne tunne, et noore autori stiil on esimesest kogust peale n-ö valmis olnud, ei pea paika – aga see on igati tervitav! Täienev võttestik lubab arvata, et väljakujunenud stiili illusioon tekib hoopis tänu luuletaja tundlikule keelekasutusele.

„Ringjas” pole teiste kogudega võrreldes nõnda rangelt struktureeritud – vaid sel määral, et mõningatel luuletustel on pealkirjad ning kohati moodustuvad kuni kaheksaosalised Rooma numbritega tähistatud tsükliid. Semantilise korrastamise katse võib leida luulekogu esimesest tekstist „[intro:]”, mis kuulutab lüürilise mina kirjanduslikku manifesti: „otsustasin, et kirjutatan enam mitte midagi lootes / mitte kellelegi kui vaid iseendale mitte yhegi tunnustuse / järel janunedes” (lk 7), ning luulekogu avavast pühendusest „isa mälestuseks”. Teistest tekstidest oluliselt pikem „credo” (lk 19–21) rõhutab luulekogu pealkirjas kajastuvat ringi motiivi, mille juurde korduvalt naastakse. Marta Selma Grünvald on täheldanud: „Ringi kujundit on „Ringjas” kasutatud hoolega ja mitmes tähenduses. Tantsitakse, lauldakse, liigutakse ringiratast; on südaring, hingering ning ringiks saab ka luuletus (lk 9). Ühe sõna eri tähendusväljade otsimine on Tšaškini suur tugevus ning lisab teosele endalegi mõnusalt kontseptuaalse maigu.”⁶ Ent Grünvald tõdeb ka, et mida rohkem mõtleb ta „teistele kristlikele kujunditele Tšaškini luules”, seda vähem näeb ta ringi. Sedastusega võib igati nõus olla: ring on

⁵ Samas, lk 10.

⁶ M. S. Grünvald, Ringitaoline kujund. – Looming 2026, nr 3, lk 413.

geomeetriline kujund, mis peaks Tšaškini luulekogule kinkima piirjooned, ent seda nõnda laialt mõtestades hakkavad kontuurid hāgustuma. Kindlat struktuuri oleks teosel aga hādasti vaja, kuna kāsitledes kõrvuti kergelt kulunud teemasid, nagu lein, armastus, iseenese (kirjandus)maailmas positsioneerimine, ilu ja valu, on oht uputada lugeja abstraktsusse. Nii kaotavad terased mõtted üldise ülekālluses oma vahedad āāred, ja segunedes pole vārvīd enam endiselt erksad.

Üks kulunud teemasid on luuletamisest luuletamine. Kui lugeja kohtub selle teemaga „Ringja” avaluuletuses, nāib aines igati loomulik – kirjandusest on alati kirjutatud. Raamatu keskosaks vōib pidevast luuletajakuvandi romantiseerimisest āra vāsida, rīkelik kirjutamisvajaduse kreedo tundub kunstlik. Tšaškin kirjutab, et „kui sa lood luulet, siis āra arva, et / keegi sinusse vaid selle pārast armub...” („Ringjas”, lk 23), ent pidevad nīisugused mārku-sed jātavad tunde, et luuletajakuvandisse on kōige lootusetumalt armunud autor ise. Kui luuletajast saab jumala otsene suuvooder – „nii ma panen padjale pea / igal õhtul / ja padja alla pastaka ning mārkmiku / ja loon / sest jumal vōib vaid ūheainsa hetke / mind kōnetada / selles elus mis siis kui magan selle maha” („Ringjas”, lk 21) –, tekib kahtlus, et autor on oma ūlepakutud romantikas irooniline, ent luuletuse pealkiri „credo” ei luba selle juurde jāāda. „Io” kinnistab veendumust, et autor on tāiesti tōsine. Kogumiku avaluuletuses pōõrdutakse lugeja poole kūsīmusēga: „kes ma olen jumal vōi luuletaja” (lk 9). Kummaks

tahes lūūriline mina end peab – kui ikka ūhe inimese (vōi jumala?) „ūlesanne ongi / āhmastada / segada vāreve ja lugusid / piiri luule ja proosa vahel / kanda ōlul tōde” („Io”, lk 43), siis kōlavad tōdemused, nagu „taevas on pōrgu neile kes ei oska seda hinnata / teen mis teen aga kirjutama pean sellest ikkagi” („Io”, lk 26), paratamatult enese positsiooni fetīšeerimisena.

Tšaškini lūūriline mina ei pea end siiski jumalaks. Tung kirjutada on (vāhemalt tema jaoks) loomulik, ja eesmārķ ei nāi olevat end luule abil kōrgemale tōsta, vaid kirjanduse kutse ūle elada. Ta on „voodi teinud akna peale leidmaks midagigi millest kirjutada” ja „vaade vajab harjumist”, sest „aken on tapamaja poole” („Io”, lk 23) – sellise koorma kandmine ei ole kerge ūlesanne. Aga sel juhul vōiks lugejale lisaks loomeprotsessi kirjeldamisele nāidata, mis sealt aknast paistab. Iseenese ja maailma kurbuse, sūgavalt isikliku ja ūldise laia trauma poolsunnitud kajastamine jātāb hinge jumalasuuruse augu, mida vōiks olla lubatud tāita (kirjanduslikku) āngi romantiseerides, ent teemadevaheline tasakaal vōiks lugeja huvīdes sāilida. Veidi rohkem tapamajapoeetikat ja veidi vāhem kirjanikuromantikat oleks hea algus. Kuulus on Kafka tōdemus, et tal ei ole mitte mīngeid kirjanduslikke huvīsid; ta on nīmelt kirjandusest tehtud ning seega a) ei ole ega b) saagi mīskit muud olla. Tšaškīniga on vist samamoodi, ent tema „Kiri isale” pole veel valmis.

RAHEL ARIEL KAUR